ԻՆՆԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—963—ՇԱԲԱԹ —11—ԱՊՐԻԼ—1870

ԳԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 150 ղ.
» Գաւառաց » 160 »
» Օտար երկիրներու » 180 »
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 75 »
» Գաւառաց » 80 »
Իւրաքանչիւր թերթի գին 60 փ.
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 2 ղուրուշ, երկու անգամի համար 60 փարայ, աւելի անգամներու համար 40 փարայ։

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆ

Դիւրը գացած լրագրաց ճանրու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Ցնորէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս, Զինիլի խան, Մասխոի գրատունը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

ԱԶԳ

Լրագրոյս տպագրատան դործաւորներէն մէկը հիւանդանալով, մէկ ուրիշն ալ ննջեցեալ ունենալով, այսօր կէս թերթ միայն կրցանք հրատարակել, որուն համար մեր արդոյ բաժանորդաց ներողամտութիւնը կը խնդրենք։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 11 ԱՊՐԻԼ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գաղղիոյ սահմանադրական տագնապը կը շարունակէ։ Պաշտօնէից Օրլէանեան ըսուած անդամները հրաժարական տուին, եւ Պ. Լէմիլ—Օլիվիէ առ ժամանակեայ կերպով կառավարութիւնը պիտի շարունակէ մինչեւ որ հրաժարելոց տեղ նորերը կարդուին, որք կ'ըսուի թէ անձնական կառավարութեան կուսակիցներէն պիտի ընտրուին։ Պաշտօնէից մէջ այս անհամաձայնութեան պատճառը կայսեր ուղղակի ժողովրդեան կարծիքը հարցնելու իրաւունքէն չ'հրաժարիլն է, որնոր սահմանադրական ծրագրին մէջ ալ մտած է։

Օրէնսդիր ժողովոյ մէջ այս մասին երկար վիճաբանութիւններ եղան։ Պ. Կրէվի հարցումի մը ներկայացոյց սահմանադրական ծրագրին վրայ. «Այս ծրագիրն, ըսաւ, ազգին սահմանադրական իշխանութիւնը կը վերադարձնէ՞։ Բարձրաձայն եւ խղճի մաօք կըսեմ, ո՛չ։ Վերադարձն առերեւոյթ է, բառերուն մէջ է եւ ո՛չ իրաց։ Արդարեւ ըստ ծերակուտին ներկայացեալ սահմանադրին՝ ժողովուրդը սահմանադիր իշխանութիւնը մի միայն ժողովրդական քուէարկութեան միջոցաւ պիտի գործադրէ, եւ այս ալ կայսեր թոյլտուութեամբը պիտի ըլլայ. իսկ ներեւոյթական միջոցը, որ ազգային դերիշխանութեան մի միայն ներկայացուցիչն է, 'ի բաց թողուած է։ Ի՞նչ է ժողովրդական քուէարկութիւնը։ Ասով քաղաքացւոց առանձին կամքը կը հարցուի, առանց միճարանութեան, առանց խորհրդածութեան, առանց իրենց ներկայացեալ առաջարկութիւնը փոփոխելու իրաւունքի, առանց ուրիշ արտօնութեան, բայց եթէ կատարուած երդութեանց վրայ իրենց եղած հարցումներուն կրնան որպէս այո՛ կամ ոչ պատասխան մը տալով։ Ահա այս է ժողովրդական քուէարկութիւն ըսուածը, այս է ահա մեծ ազգի մը տրուած վիճակը։ Եթէ ժողովուրդն իւր օրէնքները փոխելու պէտք ղայ, չ'պիտի նշանայ իր կամքը կատարելը որ մէկ մարդու մը ձեռքով չղթայուիրկ եղած է։ Ձեր սահմանադրով ազգը մէկ կողմէ անշարժութեան, որ անկարելի է, եւ միւս կողմէն ալ բուռն յեղափոխութեան մը, որ անհրաժեշտ է, մէջ կը դնէք։»

Պ. Օլիվիէ պատասխանեց թէ սահմանադրական փոփոխութեանց մէջ կայսրը նոյն իրաւունքն ունի, ինչ որ ունի երեսփոխանական ժողովը լուծելու, եւ պատերազմ ու խաղաղութիւն ընելու մասին։ Եւ ընդարձակ բացատրութիւններ տուաւ այս սկզբունքս հաստատելու համար թէ պէտք է որ կայսրն իրաւունք ունենայ ուղղակի ժողովրդեան կամքը հարցնելու, թէպէտ այս սկզբունքը ոչ Անգղիոյ եւ ոչ ուրիշ սահմանադրական աղգայոց մէջ կը դտնուի։

Հեռադիրը կը ծանուցանէ թէ ծերակոյտը սահմանադրական ծրագիրն ընդունելով որոշեր է որ ժողովրդական քուէարկութիւնն յառաջիկայ հինդշաբթի կատարուի։ Ժողովրդեան հարցուելիք խնդիրներն են եղեր ներկայ կայսերական դերդաստանին ժառանգութիւնը, եւ նոր սահմանադրութիւնը։ Քուէարկութիւնը կատարուելէ ետեւ պաշտօնեութիւնը պիտի վերակազմուի. բայց Օրէնսդիր ժողովոյ մէջ պաշտօնեայները մեծկակ մաս մը կը կորուսանեն, քանզի իրենց կողմն եղող երեսփոխանաց մէկ մասը կայսեր ուղղակի ժողովրդեան կարծիքը հարցնելու իրաւանց դէմ ըլլալով ընդդիմադիր կողմն անցած են, եւ մնացեալ երեսփոխանք ալ թէպէտ անձնական իշխանութեան այս յետին հատուածին բարձման կուսակից են, բայց կայսեր կամքը յարգելու համար միայն ընդդիմադիր կողմն անցած չեն երեւիր։

Անգղիական խորհրդարանն իր վերջին նիստերը սերութեան հաշուեցոյցին եւ իրլանդայի մէջ կաթուածաժարութեան օրինաց ծրագրին վերաբերեալ վիճաբանութիւններով անցուց։ Երեւմտից պաշտօնէին այս տարուան հաշուեցոյցը խիստ գոհացուցիչ է, վասն զի տարեկան 68 միլիոն լիրա ծախքն երեսէ ետեւ 8 միլիոն լիրա յատկացած կը թողու, որ տակաւին բնաւ երեւմտից պաշտօնեայ մը ցոյց տուած չէր։ Հատուցակաց կարթութեան օրինագիր մ'ալ ներկայացած է. բայց զայն քննութեան առնելով տեղեկագիր մը մատուցանելու համար խորհրդարանը յանձնաժողով մը կարգեց, այնպէս որ ծրագրին ընդունելութիւնն առաջիկայ նիստի մը կը մնայ։ —Երկու դիւղաքաղաք, Գըրիճուօթը եւ Նորվիչ, որք անցեալ ընտրութեանց մէջ կաշառք առնելով երեսփոխան ընտրած էին, իրենց ընտրական իրաւունքէն պիտի զրկուին։ Իսկ անոնք որք այս գատապարտելի գործին մէջներդ եղած էին, բանտարկութեան վճիռ տուին։ Ասոնցմէ դատանգիացոյց ուշադրութիւնը բոլորովին զրաւած էր համալսարանի աշակերտաց նաւակամրցութեամբը, որ բազմաթիւ հանդիսականաց ներկայութեամբ կատարուեցաւ։

Վիէննայի մէջ առ ժամանակեայ վիճակը տակաւին չվերջացաւ։ Բոհեմիոյ կամաը դուն աւստրիական դաւառաց պաշտօնէութիւն մը կազմեց, բայց այնպէս կը կարծուի թէ տեւական չպիտի ըլլայ։ Կըսուի թէ նոր պաշտօնեայք անմիջապէս դաւառական աւագժողովները եւ երեսփոխանական ժողովը պիտի լուծեն, եւ նոր աւագժողովներ ընտրել պիտի տան. ասոնք ալ նորէն երեսփոխանական ընտրութիւններ պիտի ընեն։ Սակայն դեռ ասոնց մէկն ալ չեղաւ։ Վերանորոգեալ երեսփոխանական ժողովը մասամբ իւրաքանչիւր սահմանադիր մարմին մը պիտի ըլլայ, եւ երկու օրինաց ծրագիր պիտի ներկայացուի իրեն, նախ սահմանադրութեան վերաքննութիւնը ինքնօրինական եղանակու, եւ երկրորդ ընտրական օրինաց բարեկարգութիւնը՝ ուղղակի ընտրութեանց սկզբունքի վրայ հիմնեալ։ Այս կերպիւ երեսփոխանաց խորհրդարանը դաւառական աւագժողովներէն անկախ պիտի ըլլայ, եւ այս վերջիններն ալ թէ եւ իրենց քաղաքական կարեւորութիւնը մասամբ մը պիտի կորսուսանեն, բայց ասոր փոխարէն իրենց անկախ իրաւասութիւնն եւ օրէնսդրական ձեռնհասութիւնը պիտի ընդարձակի։ Ցրաց, երեւմտից, վճռաբանութեան եւ պատերազմի վերաբերեալ գործերը կեդրոնական իշխանութեան պիտի վերաբերին։

Սպանիոյ լուրերուն կարեւորագոյնը Մոնթանոսիէի դքսին դատաստանն է՝ Հանրի Գուրդոնեան արքայաղուն մենամարտութեան մէջ սպաննելուն պատճառաւ։ Բայց դատավճիռը ծաղրելի է։ Դուքսն ամիս մը Մատրիտէն աքսորուեցաւ եւ ասպանելոյն ընտանեաց 30000 ֆրանք պիտի տայ։ Առաջին պատիժն տաւերական է, բան որուն դուքսն արդէն շատ անգամ Ոսկիլ կը ընակի. իսկ երկրորդն իր հարստութեան նայելով դրեթէ ոչինչ։ Մատրիտի լրագիրներէն մէկը կը ծանուցանէ թէ Սպանիոյ դահուն նոր ընտրելի մ'ալ եղեր է, այն է Սաքս—Քոսուրգի Օկիւսթ իշխանը որ քսան եւ հինգ տարեկան հարուստ եւ ջերմ կաթոլիկ մ'է։ Բայց յիշեալ թերթը չը ծանուցաներ թէ այս իշխանն առաջարկողն ո՞վ է։ Պարսելոնի եւ ուրիշ դաւառաց մէջ ծագած ապստամբութիւնը զսպուեցաւ, եւ Բրիմ զօրապետը նոր յաղթանակ մ'ալ կանդնեց իր ազգայնոյ վրայ։

ՀԵՌԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՊՐԻԼՔ 18 ապրիլ

Աւազակները՝ Անգղիոյ առաջին պաշտօնէին ազգական Պ. Ֆրէտերիք Ռոխնէր, Պ. Հէրպէրթ եւ Պ. Լոյտ ձիով ծովուն մօտ տուն մը տարին նստուցին։ Զանոնք ազատ կը նային, բայց փրկանքին հետեւանքով կը պահանջեն, զոր սահմանադրութիւնը չներեր չնորհել։

Ֆիորէնցա 20 ապրիլ

Սուէզի ջրանցքին հասոյթը մարտ 31ին 6173 լիրա Սթերլինի հասած է։

Փարիզ 20 ապրիլ

Զախակողմեանց մէկ յայտարարութիւնը զոր 18 երեսփոխանք եւ նոյն կարծիքէն եղող լրագրագէտներն ստորագրած են, կը հաստատէ թէ նոր սահմանադրութիւնը երկրին կառավարութիւնը երկրին ձեռքը չտար, եւ անձնական կառավարութիւնն իր ամենէն ահաւոր արտօնութիւններն անեղծ կը պահէ։ Ուստի յայտարարութիւնն ստորագրողները կառաջարկեն ժողովրդեան, որ յառաջիկայ ընդհանուր քուէարկութեան մէջ՝ կամ ճեր մակ այսինքն դրացասական քուէ տալով կամ բնաւ քուէ չտալով բողոքեն իրենք ալ «ոչ» քուէ պիտի տան։

Փարիզ 20 ապրիլ

Պ. Է. Օլիվիէի մէկ ազատամիտ ատենադրանութեան վրայ, որ չատ ծափահարեցաւ, ծերակոյտը միաձայն ընդունեց նոր սահմանադրութիւնը։ Ցետոյ իր նիստերը դադրեցուց մինչեւ քուէարկութեան յաջորդ հինդշաբթին։

Ադիւնք 20 ապրիլ

Աւազակներ զօրքերէն պաշարուեցան։ Թէօժէն՝ Զիւրչ զօրապետին բանակի օգնականը՝ դնաց աւազակներուն ծանուցանելու թէ ներումն անհնար է։ Կը հաւատան թէ Անգղիոյ դեսպանը խոստացեր է փրկանքը վճարել, աւազակները պատերազմական չոգենաւի մը մէջ առնուլ եւ Ցունաստանէն դուրս ազատ մը տանիլ, այն ժամանակ բռնուած ճանապարհորդներն ալ կրնան Ադիւնք դառնալ։

Սմիւռնք 20 ապրիլ

Վաղ առաւօտ վերջնական լուր կրսպասուի։ Եթէ աւազակները դարձեալ ներում ստանալու վրայ պնդին, զօրքերը վրայնին պիտի յարձակին։

Փարիզ 21 Ապրիլ

Երկաթ հալեցնող ու ձուլող գործաւորներն աշխատութիւնը դադրեցուցին։ Վարպետներն ալ անոնց պահանջմանը դէմ կենալու մտադիր են։

Պուքրէշ 21

Կ'ասուի թէ Կիրա իշխանը չը յաջողելով նոր պաշտօնէութիւն մը կազմել, պաշտօնէից արդի նախագահ Պ. Կոլէսքօյ յանձնուեր է նոր պաշտօնէութիւն մը կազմել։

ՖՈՆՏՕ

21 ապրիլ

Օսմ. Բոնս. Լոնտրա		47 1/8	—48
» »	Փարիզ	48,70	—48,65
» Փոխ 1865	»	350	
» « Նոր		311	

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

10 ապրիլ	հինդշաբթի իրիկուն դոցուեցաւ	53	7
10 »	ուրբաթ առաւօտ բացուեցաւ	53	4
	իրիկուն դոցուեցաւ	53	5
11 »	շաբաթ առաւօտ բացուեցաւ	53	11

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐ

Կայսերական հրամանաւ

Սարուխանի կառավարիչ Ազիզ փաշան Վիտինի կառավարիչ անուանեցաւ։

Կարնոյ կուսակալին Մուավին Նազիֆ փաշան Սարուխանի կառավարիչ անուանեցաւ։

Այտընի կառավարիչ Սաղիթ փաշան Շէհրիզուրի կառավարիչ անուանեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ս. Պատրիարք հայրը չորեքշաբթի օրը Դեր. Սիմէօն եպիսկոպոսին հետ Սամաթիոյ Ագապեան վարժարանն երթալով՝ աշակերտուհեայ վիճակն աչքէ անցուց, եւ Հայոց պատմութեան, աշխարհագրութեան, ասաղաբաշխութեան եւ երկրաչափութեան վրայ հանուռօտ հարցաքննութեան մը ներկայ գտնուելով, եւ աշակերտուհեայ ձեռագործներն եւ ուրուանկարները տեսնելով գոհ եղաւ, եւ քաջալերական խմաստալից խօսքերով իր գոհութիւնը յայտնեց՝ թէ՝ վարժարանին անօրէն փանուսեան էֆէնտիին, թէ՝ ուսուցչաց, թէ՝ խնամակալուաց եւ թէ աշակերտուհեայ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բաբիլոնի կաթոլիկ Բաղդէացւոց Պատրիարքը Փարիզի Սորպոնեան ճեմարանին մէջ Երրայերէնի դասատու Արբայ Պարժէսի ուղղած մէկ նամակին մէջ ի՞նչ էր լրագրին Սրեւեալ ծէս Կաթոլիկաց վրայ ըրած յարձակումներուն պատասխանելով կըսէ.

«Մեր թշնամիները չ՚ե՞ն տեսներ ուրեմն, որ զմեզ ոչնչացնելով՝ մեզի բնաւ յոյս եւ միջոց չ՚են թողուր հերձուածողները ճշմարիտ եկեղեցւոյ փարախը դարձնելու։»

Ստոյգ է որ կաթոլիկ ազգայնոյ կղերին եւ աշխարհականաց մեծ մասն իրենց իրաւունքը պաշտպանելու համար Հռոմայ դէմ կը կենան։ Բայց իրենց մէջ քանիներ՚ը կան որ Բաբէլոնի Պատրիարքին խելքին՝ծառայելով յայտնի կամծածուկ անոր յայտարարութիւնը կը կրկնեն։ Ուստի արժան դատեցինք մեք՝ այնոր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելով՝ իրենց ծանուցանելու աւելի լաւ կ՚ընեն պարզապէս իրենց իրաւունքները պաշտպանել Հռոմայ բռնութեանց դէմ եւ իրենք զիրենք չզթայէ ազատել, քան թէ «հերձուածողները ո «ճշմարիտ եկեղեցւոյ փարախը» դարձնելու աւելորդ աշխատութիւններ յանձն առնելով պարապ ժամանակ կորսնցնել։ Սակայն փարախն իրեն, եւ ֆրիստոս ամենուն, այս է իրենց հերձուածող համարած եկեղեցիներուն սկզբունքը, որ երանի՚ թէ Հռոմէական եկեղեցւոյ ալ սկզբունքն եղած ըլլար՝ քանզի այն ատեն այս պառակտումները չ՚էին՝ տեսներ։,

Փարիզի անդրալեռնական Պոնտ լրագրին մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Հակահաստնեան ազգայ հատարակութիւնն իւր ծոցին մէջ երեսունեւ հինգ եկեղեցականունի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երեւելիներ, եւ միջակ դասու եւ արհեստաւորաց դրութիւ ըստրը։ Բայց այսու ամենայնիւ հաւատարիմ Կաթոլիկները մեծագոյն մասն կը կազմեն, որ չատ մը երեւելիներէ եւ դրութիւ բոլորովին ստորին կարգի մարդոցմէ կը բաղկանայ։ Եթէ աչքդ լուսաւորեալ մասը եկեղեցւոյ համար կորսուած է, իրեն հաւատարիմ մնացող մասն այնպիսի հասարակութեան մը տարերքը կ՚ընծայէ, որուն վրայ ազգային մէջ աւելի հաստատուն յոյսեր կրնան դրուիլ, քանի թէ հեմայ դասալիք եղող աւելի բարձր դասերուն։ Մեսաղն իրեն ծաւալն ստուարացնող կղկղանքը ձգելով առաւել ամրութիւն եւ մաքրութիւն կ՚ստանայ։ Անուամբ միայն կաթոլիկները դացած պիտի ըլլան, բայց՝ ի սրտէ կաթոլիկները պիտի մնան։»

Մեք ալ ճիշտ այս կարծիքէն է՝ինք թէ Հռոմի բաժանեալ կաթոլիկներն իրրեւ ախտաւոր անդամներ, կամ ինչպէս Պօնտ կ՚ըսէ, կղկղանք համարելով՝ ի բաց պիտի ձգէ։

Պոնտի այս խոստովանութիւնները խիստ ճշմարիտ են։ «Ահաւասիկ, կ՚ըսէ Պէլճիքական թերթ մը, Լը Պոնտ ալ կը հաստատէ թէ Հայ կաթոլիկաց դրութիւ բոլոր լուսաւորեալ մասը բաժանելոց կոչմն են։ Կը շնորհաւորենք յիշեալ անդրալեռնեայ թերթը, որ անդրալեռնականութեան մի միայն տգէտներու վրայ ազդեցութիւն ունենալը կը խոստովանի։ Մեք վաղուց՝ ի վեր գիտէինք որ այսպէս էր, բայց գոհութեամբ կը տեսնենք որ Լը Պոնտ ալ իր խօսքովն ու վարկովը՝ կը հաստատէ այս կարծիքը։»

Կըսուի թէ Բ. Դուռը Դեր Հասունի Պատրիարքութեան պերճաթը վերջապէս ետ առեր է։

Սմիւռնա 14 մարտ 1870

. . . Խմբագիր.

Բարեհաճեցէք Ձեր ազգաչան Պատմութեան մէջ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնքը՝ ի գիտութիւն հարցասէր ազգայնոց։

Մեր քաղաքն սկսած է ազգային կրթութեան յարդն ղգալ եւ ամէն ջանք՝ ի գործ դնել յառաջ դիմելու եւ իր մատաղ սերունդի ապագան բարւոքելու։ Այս գեղեցիկ սիթափութեան եւ չարժման գլխաւոր պատճառն է տեղւոյս փոխառաջնորդ Դեր. Սուքիաս վարդապետն Պարզեանց, որ Վրաստանի եւ Իմէրէթի վիճակաւոր Մակար Սրբազան արքեպիսկոպոսի աշակերտներէն է եւ առաջ ատենապետութեան պաշտօն կը վարէր Թիֆլիզու Կանխիտորական մէջ։ Յիշեալ ուսումնասէր վարդապետը, տեղւոյս Հայազգի ժողովրդոյ խնդրանաքն փոխառաջնորդ կարգուելով 1869 ին, եւ իրեն ուռաջնորդ պարտաւորութիւն համարելով մանկանց կրթութիւնը, բարեկարգեց հոգեւոր Կարապետ Արք եպիսկոպոսի անուամբ կառուցեալ Կարապետեան վարժարանն, հրաւիրելով նոր ուսուցիչներ, որոց մէջ նշանաւորն է Պ. Վարդան Սրովեան, որդի անմահ խաչատուր Աբովեանի, որ համալսարանի մէջ կրթուած եւ այժմ Դաղղիներէն եւ Ռուսերէն լեզուաց դասախօսութեան պաշտօնը կը վարէ։ Իսկ ինքն Դեր. վարդապետն միշտ դասախօսութեանց ամենայն օր ներկայ է գտնուում, որպէս զի աշակերտաց թանկագին միջոցներն՝ ի զուր չի կորչին։ Ամենէն ուրախալին այս է, որ մինչեւ ցարդ մեր Սիւրմայի մէջ ամենեւին օրիորդաց Հայկական դաստիարակութիւն չկար, ինչպէս եւ Ռուսատանի չատ Հայաբնակ քաղաքաց մէջ, եւ այժմ ահա մեր արիաջան հովիւն՝ ժողովուրդը խրախուսելով օրիորդաց դպրոց եւս բացաւ Նվ-ՊՏԷՆ-ի մականուամբ, եւ ամենայն կերպով ջանալիր է երկու դպրոցներն եւս յառաջ վարել՝ ի միխիթարութիւն մերձաւոր եւ հեռաւոր ազգայնոց։

Դերապատիւ փոխառաջնորդ հայրը գրուած է համայն քաղաքացեաց ջերմ համակրութիւնը։ բայց կը ցաւինք որ անբերեռիտք ոմանք, դաղանի միջոցներով ջանահնար կը լինին խոչընդոտներ յարուցանել ուսումնասէր փոխառաջնորդի օգտակար ձեռնարկութեանց դէմ։ Սակայն ինչ կարող են ընել քանի մի նենդամիտներ, քանի որ բովանդակ քաղաքը համամիտ եւ համընթաց է վարդապետին, որ դպրոցաց դասախօսութեան հետ եկեղեցական բեմը եւս կը պահէ քարոզներով՝ եւ բարոյական յորդորներով։ Քաջայոյս ենք, որ օր աւուր ճշմարտութիւնը յաղթելով, այն քանի մը վայրախօսներն եւս կը պատկառին եւ կը թողուն իրենց տգիտութեան ընթացքը։

Ընդունեցէք . . . խմբագիր, ջերմ ողջոյնս եւ յարգանաց հաւատիքը,

Որով մնամ . . . * * *

Պէշիկթաշի եկեղեցւոյն աւագերէց Սրբ. Տէր Գրիգոր ուսումնական քահանայն շաբաթ օրը վախճանելով՝ կիրակի օրը հանդիսաւոր յուղարկաւորութեամբ թաղուեցաւ։

Յիշեալ ծերունի քահանայն երկար ժամանակ Պէշիկթաշի մէջ վարժապետութեան պաշտօն կատարած ըլլալով, աղգ ին բազմաթիւ վաստակաւորներէն մէկն էր, եւ իր հմտութեամբը, պարկեշտ ու ծանրաբարոյ վարուքը եւ մանաւանդ ողորմասիրութեամբը Պէշիկթաշի ժողովրդեան համարումն ու յարգանքը գրաւած էր։ Այս պատճառաւ Պէշիկթաշի բոլոր ժողովուրդը, մինչեւ անդամ հրդեհի եւ տեղափոխութեան պատճառաւ ուրիշ թաղերը ցրուածներն յուղարկաւորութեան հանդիսին ներկայ էին, զոր եկեղեցական մեծավայելուչ շքով՝ կատարեցին Դեր. Սէթեան եւ խորէն Սրբազանները։

Պէշիկթաշի յոյն կղերն ալ քըրիստոնեավայել եղբայրութեամբ մեծարեց հանգուցեալն յիշատակը։ Երբոր դագաղն յունաց եկեղեցւոյն առջեւէն կանցնէր, յունաց վարդապետն եւ քահանայք զգեստաւորեալ, խաչիւ եւ աւետարանաւ դուրս եկան եւ հոգեհանդիսական աղօթք կարդացին։

Սակայն ամենուն աչքին զարնող եւ ընդհանուր տրտնջանաց առիթ եղող պարագայ մը տեսնուեցաւ։ Այն էր հայ քահանայից չափազանց նուազութիւնը այսպիսի պատուաւոր ծերունի աւագ քահանայի մը յուղարկաւորութեան հանդէսին մէջ. վասն զի հազիւ 7—8 քահանայք կային, որոց երեքը Օրթագեղէն, մէկը Ղալաթիայէն եւ մէկն ալ Իսկիւտարէն եկած էին։ Իսկ Պօլսոյ եկեղեցեաց կողմէն ընաւ քահանայ չկար, թէ եւ օր առաջ գիր գրուած էր առ ամէն եկեղեցի։ Ասոր պատճառը՝ եթէ մասամբ մը քահանայից այս օրերս խոստովանութեամբ զբաղած ըլլալը համարուի, տարակոյս չկայ որ մեծ մասամբ ալ ծայրը սառակ չըլլալն էր,* եւ ահա այս վերջին կէտը ժողովրդեան միտաց ներկայանալով՝ ծանր դատապարտեցաւ։

Գումգապու 1870 Ապրիլ 7

. . . Տէր.

Մեր թաղական երկսեռ դպրոցներուն վերջին պարգեւաբաշխութեան առթիւ ձեր տուած տեղեկութիւնները արդարեւ խիստ քաջալերական են թէ առանձնայց եւ թէ աշխատասէրաց համար. թաղական խորհուրդին գալով իրեն մեծագոյն պատիւն է այս ամենակարեւոր գործը ձեռնհաս անձերու հոգաբարձութեան՝ յանձնելը, որոց մէջ Մայր եկեղեցւոյ դպրոցին նիւթական նշանաւոր ասիճան ունի Մեծ. Բարթող էֆէնտի Քիւրքճիպաշեան։ Գիտենք որ այս անձը ոչ միայն իր հանապազորեայ խնամքը՝ կուտայ բարեկարգութեան անխիստ պահուելուն, այլ նաեւ ուսանողաց քաջալերութեան համար իր յատուկ քսակէն ալ զոհողութիւններ ըրած է. դարձեալ ուրուագրութեան, կանոնաւոր գեղագրութեան, ինչպէս նաեւ համաղդեսաներու դրծադրութիւնն իր մասնաւոր ջանից արդիւնք են։

Բարեհաճեցէք, Տէր, ներկայ վերկայութեանս տեղ մը շնորհել Ձեր պատուական թերթին մէջ, որով կընէք զմեզ կրկնակի շնորհապարտ։

Սրոբէ-Ի-Ն։

Պէշիկթաշ 10 Ապրիլ

. . . խմբագիր.

Պէշիկթաշի Մաքր. վարժարանաց հոգաբարձութիւնս պարտք կը համարի իւր շնորհակալութիւնը յայտնել Ղալաթիայի Մեծ. Յովսէփ աղա Իզմիրեանցին, որ վարժարանս այցելութեան գալով՝ երկու ոսկի (Ֆոլէմիէրեալ) նուէրեց յօգուտ չքաւոր աշակերտաց։

Հոգաբարձութիւնս կը խնդրէ ձեզնէ . . . խմբագիր, որ այն երկատող անկիւն մը շնորհէք պատուական Մասիսիդ մէջ։

Ը Ա Գ Դ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Ս. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՍԱՄԱԹԻՈՅ

1870 ԱՊՐԻԼ 13 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐ

ԺԱՄ 2½

Բ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ Մահակեան Թատերական ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՌԱՒՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՍԱՀԱՄԵԱՆ ԵՒ ԱՂԱՊԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՀԱՅԿ ԴԻՒՑԱԶՆ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Ի ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՍ ԵՒ Ի ՎԵՑ ՊԱՏԿԵՐՍ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Պ. Յ. ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՄԻԱՄԻՏ ԿԾԻՆՆԵՐ

ԾԻԾԱՂԱՇԱՐԺ ԿԱՏԱԳԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԿՈՒՍ ԱՐԱՐՍ ԵՒ Ի ԶՈՐՍ ՊԱՏԿԵՐՍ

Ցոմանկները այսօրուընէ կը ծախուին հետեւեալ տեղերը։ Շուկան Մահմուտ փաշայի գրուելը Թօհաֆճի ղանիկ աղայի խանութը, Սամաթիա Հայկական Ընկ. դրօսարանը, Ալթունն Օլուքի դիմացը Ծիսաւանատ Պ. Քիւրմրեի խանութը, եւ ներկայացման գիշերը Թատրոնին դուռը։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Մնանկայեալ Քէրէսթէճի Տիմիդրի Թատրիսանին ընկեր Նուվանին առնելիքներուն կազմէն Փոնքօրատիօ մը չինուած ու ստորագրուած ըլլալով, յիշեալին վրայ առնելիք եւ Փոնքօրատիօին վրայ դիտողութիւն ունեցողներուն կը ծանուցուի, որ այն ծանուցման թուականէն մինչեւ քսան եւ մէկ օր Մնանկութեան Քոմիթէին ներկայանալով, առեւտրական կանոնաց 198, 199 եւ 200 երորդ յօդուածներուն համաձայն առնելիքնին հաստատեն եւ դիտողութիւններն յայտնեն. այն պայմանաժամն անցնելէ ետեւ պէտք եղածն՝ ի գործ պիտի դրուի ըստ կանոնաց։

Քոմիթէ Մնանկութեանդործոց

Ներքոյդրեալ բաները՝ որոնք արդէն դնահատութեան դրուած էին, իւրաքանչիւրին դիմացը նշանակուած դիներով ասլու յանձնառու վաճառական դտնուեցաւ։

Նոյն դիներէն ալ աւելի վար տալու յանձնառու եղող վաճառականք կը հրաւիրուին՝ ի Տարի Շաբաթ, ուր վերջին դնահատութիւնը՝ իգործ պիտի դրուի Ապրիլ ամսոյս 16ին հինգշաբթի օր, ժամը 6ին։

	Թօփ	Դրուշ	Թօփը
Ջերմակ Մատասիօրամ	310	90	»
Մահուտի Ամերիքան քիրվասի	1500	56	»
Հինգ-բուպլը Ամերիքան	4600	69	»
Զորս » »	7250	89	»

8 ապրիլ 1870

Ի Դուռն Սպարապետի

Խմբագիր-Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐ

Կայսերական հրամանաւ

Սարուխանի կառավարիչ Ազիզ փաշան Վիտինի կառավարիչ անուանեցաւ։

Կարնոյ կուսակալին Մուավին Նազիֆի փաշան Սարուխանի կառավարիչ անուանեցաւ։

Այտընի կառավարիչ Սաղիթ փաշան Շէհրիզուրի կառավարիչ անուանեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ս. Պատրիարք հայրը չորեքշաբթի օրը Դեր. Սիմէօն եպիսկոպոսին հետ Սամաթիոյ Ագապեան վարժարանն երթալով՝ աշակերտուհեայ վիճակն աչքէ անցուց, եւ Հայոց պատմութեան, աշխարհագրութեան, ասաղաբաշխութեան եւ երկրաչափութեան վրայ հանուռօտ հարցաքննութեան մը ներկայ գտնուելով, եւ աշակերտուհեայ ձեռագործներն եւ ուրուանկարները տեսնելով գոհ եղաւ, եւ քաջալերական խմաստալից խօսքերով իր գոհութիւնը յայտնեց՝ թէ՝ վարժարանին անօրէն փանուսեան էֆէնտիին, թէ՝ ուսուցչաց, թէ՝ խնամակալուաց եւ թէ աշակերտուհեայ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բաբիլոնի կաթոլիկ Բաղդէացւոց Պատրիարքը Փարիզի Սորպոնեան ճեմարանին մէջ Երրայերէնի դասատու Արբայ Պարժէսի ուղղած մէկ նամակին մէջ ի՞նչ էր լրագրին Սրեւեալ ծէս Կաթոլիկաց վրայ ըրած յարձակումներուն պատասխանելով կըսէ.

«Մեր թշնամիները չ՚ե՞ն տեսներ ուրեմն, որ զմեզ ոչնչացնելով՝ մեզի բնաւ յոյս եւ միջոց չ՚են թողուր հերձուածողները ճշմարիտ եկեղեցւոյ փարախը դարձնելու։»

Ստոյգ է որ կաթոլիկ ազգայնոյ կղերին եւ աշխարհականաց մեծ մասն իրենց իրաւունքը պաշտպանելու համար Հռոմայ դէմ կը կենան։ Բայց իրենց մէջ քանիներ՚ը կան որ Բաբէլոնի Պատրիարքին խելքին՝ծառայելով յայտնի կամծածուկ անոր յայտարարութիւնը կը կրկնեն։ Ուստի արժան դատեցինք մեք՝ այնոր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելով՝ իրենց ծանուցանելու աւելի լաւ կ՚ընեն պարզապէս իրենց իրաւունքները պաշտպանել Հռոմայ բռնութեանց դէմ եւ իրենք զիրենք չզթայէ ազատել, քան թէ «հերձուածողները ո «ճշմարիտ եկեղեցւոյ փարախը» դարձնելու աւելորդ աշխատութիւններ յանձն առնելով պարապ ժամանակ կորսնցնել։ Սակայն փարախն իրեն, եւ ֆրիստոս ամենուն, այս է իրենց հերձուածող համարած եկեղեցիներուն սկզբունքը, որ երանի՚ թէ Հռոմէական եկեղեցւոյ ալ սկզբունքն եղած ըլլար՝ քանզի այն ատեն այս պառակտումները չ՚էին՝ տեսներ։,

Փարիզի անդրալեռնական Պոնտ լրագրին մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Հակահաստնեան ազգայ հատարակութիւնն իւր ծոցին մէջ երեսունեւ հինգ եկեղեցականունի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երեւելիներ, եւ միջակ դասու եւ արհեստաւորաց դրութիւ ըստրը։ Բայց այսու ամենայնիւ հաւատարիմ Կաթոլիկները մեծագոյն մասն կը կազմեն, որ չատ մը երեւելիներէ եւ դրութիւ բոլորովին ստորին կարգի մարդոցմէ կը բաղկանայ։ Եթէ աչքդ լուսաւորեալ մասը եկեղեցւոյ համար կորսուած է, իրեն հաւատարիմ մնացող մասն այնպիսի հասարակութեան մը տարերքը կ՚ընծայէ, որուն վրայ ազգային մէջ աւելի հաստատուն յոյսեր կրնան դրուիլ, քանի թէ հեմայ դասալիք եղող աւելի բարձր դասերուն։ Մեսաղն իրեն ծաւալն ստուարացնող կղկղանքը ձգելով առաւել ամրութիւն եւ մաքրութիւն կ՚ստանայ։ Անուամբ միայն կաթոլիկները դացած պիտի ըլլան, բայց՝ ի սրտէ կաթոլիկները պիտի մնան։»

Մեք ալ ճիշտ այս կարծիքէն է՝ինք թէ Հռոմի բաժանեալ կաթոլիկներն իրրեւ ախտաւոր անդամներ, կամ ինչպէս Պօնտ կ՚ըսէ, կղկղանք համարելով՝ ի բաց պիտի ձգէ։

Պոնտի այս խոստովանութիւնները խիստ ճշմարիտ են։ «Ահաւասիկ, կ՚ըսէ Պէլճիքական թերթ մը, Լը Պոնտ ալ կը հաստատէ թէ Հայ կաթոլիկաց դրութիւ բոլոր լուսաւորեալ մասը բաժանելոց կոչմն են։ Կը շնորհաւորենք յիշեալ անդրալեռնեայ թերթը, որ անդրալեռնականութեան մի միայն տգէտներու վրայ ազդեցութիւն ունենալը կը խոստովանի։ Մեք վաղուց՝ ի վեր գիտէինք որ այսպէս էր, բայց գոհութեամբ կը տեսնենք որ Լը Պոնտ ալ իր խօսքովն ու վարկովը՝ կը հաստատէ այս կարծիքը։»

Կըսուի թէ Բ. Դուռը Դեր Հասունի Պատրիարքութեան պերճաթը վերջապէս ետ առեր է։

Սմիւռնա 14 մարտ 1870

. . . Խմբագիր.

Բարեհաճեցէք Ձեր ազգաչան Պատմութեան մէջ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնքը՝ ի գիտութիւն հարցասէր ազգայնոց։

Մեր քաղաքն սկսած է ազգային կրթութեան յարդն ղգալ եւ ամէն ջանք՝ ի գործ դնել յառաջ դիմելու եւ իր մատաղ սերունդի ապագան բարւոքելու։ Այս գեղեցիկ սիթափութեան եւ չարժման գլխաւոր պատճառն է տեղւոյս փոխառաջնորդ Դեր. Սուքիաս վարդապետն Պարզեանց, որ Վրաստանի եւ Իմէրէթի վիճակաւոր Մակար Սրբազան արքեպիսկոպոսի աշակերտներէն է եւ առաջ ատենապետութեան պաշտօն կը վարէր Թիֆլիզու Կանխիտորական մէջ։ Յիշեալ ուսումնասէր վարդապետը, տեղւոյս Հայազգի ժողովրդոյ խնդրանաքն փոխառաջնորդ կարգուելով 1869 ին, եւ իրեն ուռաջնորդ պարտաւորութիւն համարելով մանկանց կրթութիւնը, բարեկարգեց հոգեւոր Կարապետ Արք եպիսկոպոսի անուամբ կառուցեալ Կարապետեան վարժարանն, հրաւիրելով նոր ուսուցիչներ, որոց մէջ նշանաւորն է Պ. Վարդան Սրովեան, որդի անմահ խաչատուր Աբովեանի, որ համալսարանի մէջ կրթուած եւ այժմ Դաղղիներէն եւ Ռուսերէն լեզուաց դասախօսութեան պաշտօնը կը վարէ։ Իսկ ինքն Դեր. վարդապետն միշտ դասախօսութեանց ամենայն օր ներկայ է գտնուում, որպէս զի աշակերտաց թանկագին միջոցներն՝ ի զուր չի կորչին։ Ամենէն ուրախալին այս է, որ մինչեւ ցարդ մեր Սիւրմայի մէջ ամենեւին օրիորդաց Հայկական դաստիարակութիւն չկար, ինչպէս եւ Ռուսատանի չատ Հայաբնակ քաղաքաց մէջ, եւ այժմ ահա մեր արիաջան հովիւն՝ ժողովուրդը խրախուսելով՝ օրիորդաց դպրոց եւս բացաւ Նվ-ՊՏԷՆ-ի մականուամբ, եւ ամենայն կերպով ջանալիր է երկու դպրոցներն եւս յառաջ վարել՝ ի միխիթարութիւն մերձաւոր եւ հեռաւոր ազգայնոց։

Դերապատիւ փոխառաջնորդ հայրը գրուած է համայն քաղաքացեաց ջերմ համակրութիւնը։ բայց կը ցաւինք որ անբերեռիտք ոմանք, դաղանի միջոցներով՝ ջանահնար կը լինին խոչընդոտներ յարուցանել ուսումնասէր փոխառաջնորդի օգտակար ձեռնարկութեանց դէմ։ Սակայն ինչ կարող են ընել քանի մի նենդամիտներ, քանի որ բովանդակ քաղաքը համամիտ եւ համընթաց է վարդապետին, որ դպրոցաց դասախօսութեան հետ եկեղեցական բեմը եւս կը պահէ քարոզներով՝ եւ բարոյական յորդորներով։ Քաջայոյս ենք, որ օր աւուր ճշմարտութիւնը յաղթելով, այն քանի մը վայրախօսներն եւս կը պատկառին եւ կը թողուն իրենց տգիտութեան ընթացքը։

Ընդունեցէք . . . խմբագիր, ջերմ ողջոյնս եւ յարգանաց հաւատիքը,

Որով մնամ . . . * * *

Պէշիկթաշի եկեղեցւոյն աւագերէց Սրբ. Տէր Գրիգոր ուսումնական քահանայն շաբաթ օրը վախճանելով՝ կիրակի օրը հանդիսաւոր յուղարկաւորութեամբ թաղուեցաւ։

Յիշեալ ծերունի քահանայն երկար ժամանակ Պէշիկթաշի մէջ վարժապետութեան պաշտօն կատարած ըլլալով՝ աղգ ին բազմաթիւ վաստակաւորներէն մէկն էր, եւ իր հմտութեամբը, պարկեշտ ու ծանրաբարոյ վարուքը եւ մանաւանդ ողորմասիրութեամբը Պէշիկթաշի ժողովրդեան համարումն ու յարգանքը գրաւած էր։ Այս պատճառաւ Պէշիկթաշի բոլոր ժողովուրդը, մինչեւ անդամ հրդեհի եւ տեղափոխութեան պատճառաւ ուրիշ թաղերը ցրուածներն յուղարկաւորութեան հանդիսին ներկայ էին, զոր եկեղեցական մեծավայելուչ շքով՝ կատարեցին Դեր. Սէթեան եւ խորէն Սրբազանները։

Պէշիկթաշի յոյն կղերն ալ քըրիստոնեավայել եղբայրութեամբ մեծարեց հանգուցեալն յիշատակը։ Երբոր դագաղն յունաց եկեղեցւոյն առջեւէն կանցնէր, յունաց վարդապետն եւ քահանայք զգեստաւորեալ, խաչիւ եւ աւետարանաւ դուրս եկան եւ հոգեհանդիսական աղօթք կարդացին։

Սակայն ամենուն աչքին զարնող եւ ընդհանուր տրտնջանաց առիթ եղող պարագայ մը տեսնուեցաւ։ Այն էր հայ քահանայից չափազանց նուազութիւնը այսպիսի պատուաւոր ծերունի աւագ քահանայի մը յուղարկաւորութեան հանդէսին մէջ. վասն զի հազիւ 7—8 քահանայք կային, որոց երեքը Օրթագեղէն, մէկը Ղալաթիայէն եւ մէկն ալ Իսկիւտարէն եկած էին։ Իսկ Պօլսոյ եկեղեցեաց կողմէն ընաւ քահանայ չկար, թէ եւ օր առաջ գիր գրուած էր առ ամէն եկեղեցի։ Ասոր պատճառը՝ եթէ մասամբ մը քահանայից այս օրերս խոստովանութեամբ զբաղած ըլլալը համարուի, տարակոյս չկայ որ մեծ մասամբ ալ ծայրը սառակ չըլլալն էր,* եւ ահա այս վերջին կէտը ժողովրդեան միտաց ներկայանալով՝ ծանր դատապարտեցաւ։

Գումգապու 1870 Ապրիլ 7

. . . Տէր.

Մեր թաղական երկսեռ դպրոցներուն վերջին պարգեւաբաշխութեան առթիւ ձեր տուած տեղեկութիւնները արդարեւ խիստ քաջալերական են թէ առանձնայց եւ թէ աշխատասէրաց համար. թաղական խորհուրդին գալով՝ իրեն մեծագոյն պատիւն է այս ամենակարեւոր գործը ձեռնհաս անձերու հոգաբարձութեան՝ յանձնելը, որոց մէջ Մայր եկեղեցւոյ դպրոցին նիւթական նշանաւոր ասիճան ունի Մեծ. Բարթող էֆէնտի Քիւրքճիպաշեան։ Գիտենք որ այս անձը ոչ միայն իր հանապազորեայ խնամքը՝ կուտայ բարեկարգութեան անխիստ պահուելուն, այլ նաեւ ուսանողաց քաջալերութեան համար իր յատուկ քսակէն ալ զոհողութիւններ ըրած է. դարձեալ ուրուագրութեան, կանոնաւոր գեղագրութեան, ինչպէս նաեւ համաղդեսաներու դրծադրութիւնն իր մասնաւոր ջանից արդիւնք են։

Բարեհաճեցէք, Տէր, ներկայ վերկայութեանս տեղ մը շնորհել Ձեր պատուական թերթին մէջ, որով կընէք զմեզ կրկնակի շնորհապարտ։

Սրոբէ-Ի-Ն։

Պէշիկթաշ 10 Ապրիլ

. . . խմբագիր.

Պէշիկթաշի Մաքր. վարժարանաց

* Վասն զի քահանայք իրենց կարգակցին յուղարկաւորութիւնը ձրի կը կատարեն։